

*Вахняк В. А. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського
<https://orcid.org/0000-0001-8189-4736>*

ПСИХОЛОГІЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ: УЗАГАЛЬНЕНА ДЕФІНІЦІЯ ТА СТРУКТУРА

У статті досліджуються актуальні проблеми вивчення психологічної компетентності військовослужбовців. Актуалізовані питання узагальненої дефініції “психологічна компетентність військовослужбовців”, а також виділення її структурних компонентів. Розглянуто питання формування та розвитку психологічної компетентності у ході військової служби, що загалом спрямовано на превентивне збереження психічного здоров'я військовослужбовців.

Ключові слова: компетентність; психологічна компетентність; психічне здоров'я, структура.

Вступ. В українському суспільстві, лише з початком російської агресії, поряд з проблемами фізичного здоров'я, почали звертати увагу на психічне здоров'я населення. При цьому, аналіз подій, які відбуваються з 2014 року в Україні, підтверджує, що під дію впливу факторів бойових дій, потрапляють не лише військовослужбовці збройних сил, а й цивільне населення країни. Актуалізувалось питання психологічної готовності населення України як до бойових дій, так і до подолання їх наслідків: питання наявності психологічних знань, розуміння подій та процесів з точки зору психології, навичок надання само- або взаємо- психологічної допомоги. За таких умов, розвиток психологічної компетентності, як якості, що охоплює зазначені аспекти психологічної готовності, на сьогодні має розглядатись на державному рівні, як напрямок збереження психічного здоров'я населення України.

У Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року, поряд з іншими компонентами проблеми у сфері охорони психічного здоров'я в Україні зазначена “недостатність системи формування та підтримки професійних компетентностей серед фахівців у сфері психічного здоров'я та інших суміжних професій” [1].

У керівних документах, які безпосередньо спрямовані на збереження психічного здоров'я військовослужбовців Збройних Сил України, в основному, передбачається надання допомоги після психотравмуючого впливу – в ході відновлення та реабілітації [2]. В той же час, ми вважаємо, що заходи збереження психічного здоров'я мають бути спрямовані

на попередження або на мінімізацію наслідків травмуючого впливу превентивними заходами, зокрема через формування та розвиток психологічної компетентності військовослужбовців.

Проблематичним при дослідженні питань психологічної компетентності військовослужбовців є той факт, що в Україні поняття “психологічна компетентність” та “психологічна компетентність військовослужбовців” не є усталеними і трактуються різними дослідниками з певними відмінностями, що пов'язано, в першу чергу, з різним трактуванням базового, щодо психологічної компетентності, поняття – компетентності.

Метою статті є привернення уваги до питань формування психологічної компетентності кожного громадянина України, як однієї з ключових (наприклад, у ході освітнього процесу), що у подальшому дозволить адаптувати сформовану психологічну компетентність до умов військової служби та розвивати її до рівня, що б забезпечував мінімізацію негативного впливу стрес-факторів на психічне здоров'я військовослужбовців в бойових умовах діяльності.

Завданням статті є проведення аналізу стану розробленості досліджуваної проблеми у вітчизняній та зарубіжній науковій теорії та в освітній практиці, узагальнення дефініції “психологічна компетентність військовослужбовців” та емпіричне виділення її структурних компонентів.

Теоретичне підґрунтя. Питання компетентності в Україні не лише широко досліджуються, але й запроваджуються в суспільне життя, зокрема через систему

освіти. З урахуванням Рекомендацій Європейського Парламенту та Ради Європи “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя” (від 18 грудня 2006 року) та у співпраці з експертами програми “DeSeCo” (Definition and Selection of Competencies), в освітньому просторі нашої країни поняття компетентності визначається як здатність успішно задовольняти індивідуальні та соціальні потреби, діяти та виконувати поставлені завдання. Кожна компетентність побудована на комбінації (поєднанні) взаємовідповідних пізнавальних ставлень та практичних навичок, цінностей, емоцій, поведінкових компонентів, знань і вмінь, усього того, що можна мобілізувати для активної дії.

Рекомендаціями Європейського Парламенту та Ради Європи окремо виділяються ключові компетентності, до яких відносять ті, що необхідні всім людям для самореалізації, розвитку, активного громадянства, соціальної інтеграції та зайнятості. Тобто, під ключовими розуміють найбільш універсальні за своїм характером та ступенем застосовності компетентності, які дозволяють вирішувати широке коло проблем особистого й суспільного життя. Ключові компетентності вважаються однаково важливими, оскільки кожна з них може сприяти успішному життю та діяльності в суспільстві.

У 2019 році Рада Європи оновила перелік ключових компетентностей, який на сьогодні містить: компетентність у грамотності (Literacy competence); багатомовна компетентність (Multilingual competence); математична компетентність та компетентність в науці, технологіях і в проектуванні (Mathematical competence and competence in science, technology and engineering); цифрова компетентність (Digital competence); особиста, соціальна та компетентність навчаючись вивчати (Personal, social and learning to learn competence); громадянська компетентність (Citizenship competence); підприємницька компетентність (Entrepreneurship competence); культурна обізнаність та компетентність у самовираженні (Cultural awareness and expression competence) [3].

Кожна з цих компетентностей визначається як комбінація знань, навичок та ставлень, де знання складається з фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння

певної сфери або предмета; навички визначаються як здатність та спроможність виконувати процеси та використовувати наявні знання для досягнення результатів; ставлення описують диспозиції сприйняття і налаштованості щодо ідей, людини або ситуації й спонукають до відповідних реакцій або дій.

Згідно зі стандартами освіти в Україні, окрім ключових, виділяють також інтегральну, загальні та спеціальні (фахові, предметні) компетентності. Проте прямого визначення “психологічної компетентності” немає ні серед ключових компетентностей, рекомендованих Радою Європи, ні серед освітніх компетентностей в Україні.

Питання виокремлення психологічної компетентності в окрему категорію досліджував О. Бакаленко. На його думку, психологічна компетентність охоплює більшість навичок, які міжнародні експерти відносять до соціальної компетентності, а також окремі вміння, що включає в себе ініціативність та підприємливість. Тобто, психологічна компетентність є базовою складовою соціальної компетентності та входить як компонент до підприємницької компетентності. Крім того, в Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради Європи зазначається, що існує низка вмінь, які грають роль у всіх восьми ключових компетентностях: критичне мислення, творчість, ініціативність, рішення проблем, оцінка ризику, прийняття рішень і управління емоціями. Серед них також можна виділити навички, які є складовими саме психологічної компетентності [4].

У Законі України “Про освіту” серед ключових компетентностей, у розрізі нашого дослідження можна виокремити здоров’язбережувальну, яка включає життєві навички, що сприяють фізичному здоров’ю; соціальному здоров’ю (навички ефективного спілкування, співчуття, розв’язування конфліктів, спільної діяльності та співробітництва, поведінки в умовах тиску, погроз, дискримінації); духовному та психічному здоров’ю (навички самоконтролю, прийняття рішень, уміння усвідомлювати власну унікальність, визначати життєві цілі, адекватна самооцінка, мотивація успіху).

На підставі аналізу змісту ключових компетентностей, ми погоджуємось з О. Бакаленко, який вважає, що психологічну компетентність можна розглядати як

компонент соціальної компетентності та як базову складову здоров'язбережувальної компетентності, оскільки вона охоплює частину вмінь, що передбачає соціальна компетентність, і практично всі основні навички, що сприяють соціальному, духовному та психічному здоров'ю. Тобто психологічну компетентність слід виділяти в якості самостійної ключової компетентності, а не як складову інших ключових компетентностей, оскільки всі навички психологічної компетентності утворюють цілісну, взаємодоповнюючу систему умінь [4].

Такий підхід, на нашу думку, дозволить прийти до загальної дефініції психологічної компетентності, оскільки серед науковців немає її однозначного трактування: сприйняття та визначення психологічної компетентності різними дослідниками, здебільшого залежить від предмета або мети їх досліджень, а також від різного розуміння “компетентності” взагалі.

У психологічному словнику за редакцією Н. Побірченко поняття компетентність визначається як якісна характеристика суб'єкта, набута ним в процесі навчання; інформованість, обізнаність, авторитетність, професійні знання і вміння [5]. При цьому, серед різновидів компетентності виділяється професійна, соціальна та методологічна компетентності особистості.

Окремим поняттям у цьому словнику визначено індивідуальну компетентність, як володіння людиною прийомами самореалізації та розвитку індивідуальності в рамках певної професії, її готовність до професійного росту, здатність до індивідуального самозбереження, схильність протистояти професійному старінню. Індивідуальна компетентність передбачає вміння працівника раціонально організувати свою працю без перевантаження часу і сил, здійснювати її без втоми і навіть з вражаючим ефектом [5]. Цей вид компетентності також може бути частково прирівняний до досліджуваної психологічної компетентності.

У своєму дослідженні поняття компетенції та компетентності М. Каленик виокремлює такі особливості: поруч з наявними “знаннями, навичками, життєвим досвідом, які дозволяють судити про будуще”, компетентність розглядається як “комплексний особистісний ресурс, який

забезпечує можливість ефективної взаємодії з оточуючим світом у тій чи іншій галузі”, не як проста сума знань, умінь і навичок, а як інтегрована сукупність когнітивного (знання), операціонального (способи діяльності і готовність до діяльності) та аксіологічного (наявність певних цінностей) аспектів [6].

Серед зарубіжних науковців, питання компетентності змістовно досліджені Дж. Равеном. Зокрема, він зазначає, що формування професіонала можливе не лише за наявності певних знань та умінь, але й за умови відповідного ставлення та належного особистісного розвитку. Тобто і керівники і підлеглі потребують визнання та оцінювання особистісних корисних якостей, які розвинуті у ході виконання завдань, а також, за реальними досягненнями на своєму робочому місці (а не за такими другорядними критеріями як науковий ступінь, висока посада або бажання уникнути помилок). Дж. Равеном запропонована багатовимірна модель компетентності, як специфічна здатність, необхідна для ефективного виконання конкретної дії в конкретній галузі, вона містить вузькоспеціальні знання, специфічні предметні навички, способи мислення, і розуміння відповідальності за свої дії [7].

Невизначеність дефініції “компетентність” безпосередньо впливає на визначення “психологічної компетентності”. Так, загальну психологічну компетентність особистості, І. Зимня розглядає як сукупність основних компетенцій. Зокрема вона виділяє такі компетенції: готовність до прояву компетентності (мотиваційний аспект); володіння знанням змісту компетентності (когнітивний аспект); досвід прояву компетентності в різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях (поведінковий аспект); ставлення до змісту компетентності і об'єкту її застосування (ціннісно-смысловий аспект); емоційно-вольова регуляція процесу і результату прояву [8].

На думку В. Семиченко, психологічна компетентність може бути ототожнена з психологічною грамотністю, оскільки “компетентність взагалі – це атрибут особистісного рівня, система тих засвоєних засобів, за допомогою яких людина розв'язує ті чи ті завдання. Будь-які знання, окремі навички або вміння лише тоді стають дієвими, коли інтегруються у цю загальну

систему засобів, вступають у зв'язки з іншими структурними елементами, творчо модифікуються, гнучко використовуються відповідно до цілей і умов діяльності або міжособистісної взаємодії” [9]. Дещо схожий підхід пропонує В. Гусак, який виділяє психологічну компетентність та психологічну грамотність як одні зі складових професійно-педагогічної культури [10].

За результатами вивчення проблем розвитку психологічної компетентності керівників у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) В. Мозальовим встановлено зв'язок змісту психологічної компетентності особистості фахівця зі специфікою його професійної діяльності та визначено, що психологічна компетентність керівника у ВВНЗ є системною властивістю особистості і містить професійно-дієві особистісні установки й властивості щодо засвоєння й ефективного використання психологічної інформації у процесі управлінської діяльності [11].

Психологічну компетентність також розуміють як особливий мотиваційний стан – готовність проявляти цілеспрямовану активність на основі отриманих психологічних знань; комплекс характеристик особистості, який включає уявлення про процеси переживання, міжособистісні і групові процеси, особистісну позицію, комунікативні та рефлексивні навички, що дозволяє конструктивно вирішувати завдання професійної діяльності, спілкування і саморозвитку [12].

Дефініція “психологічна компетентність військовослужбовців” також не має усталеного визначення і трактується різними дослідниками з певними відмінностями, що, зокрема, зумовлено категорією військовослужбовців, психологічну компетентність яких було досліджено.

Так, психологічна компетентність у військовому середовищі досліджувалась Л. Баріною серед військових психологів. На її думку, психологічно компетентний військовий психолог завдяки своїм особистісним і професійним навичкам здатний знижувати ризик потрапляння себе та військовослужбовців до проблемних ситуацій, але у випадку, якщо вони виникають, активізувати дії для їхнього подолання. Також нею було запропоновано

розглядати психологічну компетентність як певний конструкт (сукупність компонентів психологічної компетентності), що дало змогу досліджувати інтегральну узгодженість психологічної компетентності за її окремими показниками. Дослідниця надає авторське визначення психологічної компетентності військового психолога, як особистісної риси, що характеризує здатність мінімізувати гостроту і частоту виникнення проблемних ситуацій, в які потрапляє суб'єкт, та максимізувати активність дій з організації життя, спрямованих на подолання цих ситуацій [13].

Дослідження структури “психологічної готовності військового керівника до збереження психічного здоров'я військовослужбовців” у роботі В. Алещенка, О. Сафіна та Є. Потапчука, на нашу думку, добре корелює з досліджуваною нами психологічною компетентністю військовослужбовців, не зважаючи на різницю в термінології, та зміщення акцентів на управлінську діяльність [14]. На думку авторів дослідження, готовність військового керівника до збереження психічного здоров'я підлеглих складається з функціонально пов'язаних між собою та взаємообумовлених компонентів: мотиваційного (мотиви), когнітивного (знання), операційного (уміння та навички) та особистісного (особистісні характеристики).

Дещо за іншим напрямом досліджував психологічну компетентність військовослужбовців Л. Олійник. Зокрема він зазначає, що сформована загальна компетентність, є сукупністю ключових та предметних компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості військовослужбовця [15].

Методи дослідження. У ході дослідження були застосовані методи аналізу документів; систематизації та узагальнення досвіду висвітлення проблематики психологічної компетентності у науковій літературі; аналізу та порівняння результатів досліджень компетентності та психологічної компетентності різними науковцями; метод синтезу узагальненої структури психологічної компетентності військовослужбовців.

Результати і обговорення. Враховуючи розбіжності в підходах щодо визначення психологічної компетентності

військовослужбовців, вбачається за необхідне окреслити її узагальнену структуру.

Така структура має містити елементи ключової компетентності:

знання фактів і цифр, концепцій, ідей та теорій, які вже встановлені та підтримують розуміння психологічної сфери;

навички як здатність та спроможність виконувати психологічні дії та використовувати наявні знання для досягнення результатів. Як і у всіх ключових компетентностях, психологічна компетентність обов'язково має містити такі навички: критичне та аналітичне мислення, вирішення проблем, творчість, робота в команді, вміння спілкування та проведення переговорів, прийняття рішень, саморегуляція, стійкість, емпатія, повага до різноманітності;

ставлення з диспозиції сприйняття і налаштованості щодо психологічних ідей, людини, як об'єкта психологічної взаємодії, або ситуації, яку слід сприймати з точки зору протікання психологічних процесів, що спонукають до відповідних реакцій або дій.

Сукупність компонентів психологічної компетентності військовослужбовців є динамічною. На нашу думку, психологічна компетентність не вбачається остаточною після її сформування, відповідно, може розвиватись та змінюватись (набувати нових якостей, змінювати їх рівень) і може піддаватись вимірюванню (градації). Ця якість психологічної компетентності розглядається нами як важлива умова для її подальшого цілеспрямованого (програмного, контрольованого) розвитку. Психологічна компетентність також має сприйматись як багатофакторний, структурно-функціональний конструкт. Тобто може бути поділена за сферами сприйняття і виконання соціальних ролей: сім'я, навчання, повсякденна діяльність, бойові дії тощо, і також включає когнітивний, організаційний, мотиваційний та особистісний компоненти.

Для психологічної компетентності військовослужбовців, на нашу думку, також притаманна потенційність. Психологічна компетентність не проявляється у військовослужбовців до моменту певної взаємодії (з людиною, з інформацією, з подією, ситуацією тощо), що може ускладнювати вимірювання рівня даної якості.

Основним завданням психологічної компетентності для військовослужбовця має бути здатність мінімізувати гостроту і частоту виникнення проблемних ситуацій, в які потрапляє суб'єкт, та максимізувати активність дій з організації життя, спрямованих на подолання цих ситуацій [13]. Також для військовослужбовців має обов'язково враховуватись вирішення (максимальне уникнення) складних (деструктивних) ситуацій не лише для свого життя, але і для життя (діяльності) оточуючих (співслужбовців або підлеглих).

Необхідною умовою існування, підтримання і розвитку психологічної компетентності вбачається постійний особистісний саморозвиток та самоудосконалення військовослужбовців, проте не виключається здійснення цілеспрямованого зовнішнього впливу на особистість, зокрема через просвітні заходи, проведення занять, тренінгів, психологічних консультацій тощо.

Таким чином, психологічна компетентність військовослужбовців – це потенційна, динамічна, ситуативна та багатоаспектна сукупність знань, умінь, сприйняття та адекватних реакцій на зовнішню взаємодію, максимальна ефективність якої розкривається за певних умов обстановки та дозволяє мінімізувати (виключити) можливий негативний психологічний вплив такої взаємодії.

За такого формулювання психологічну компетентність можна розглядати як превентивну якість збереження психічного здоров'я, а динамічний розвиток цієї якості, має забезпечувати охорону психічного здоров'я військовослужбовців в процесі повсякденної життєдіяльності та в умовах виконання бойових завдань.

Висновки. З переходом до компетентнісного підходу у системі освіти України, питання формування психологічної компетентності особистості на даний час не вирішене, оскільки даний вид компетентності не входить у перелік ключових або базових.

За результатами аналізу досліджень вітчизняних та зарубіжних науковців, психологічна компетентність військовослужбовців може бути визначена як багатофакторний, структурно-функціональний конструкт, який базується на психоаналітичному сприйнятті дійсності з урахуванням особистісних характеристик

Питання психології

особистості, при постійному розвитку і самоудосконаленні військовослужбовця, та має бути спрямований на вирішення або максимальне уникнення складних чи деструктивних ситуацій як свого життя, так і життя (діяльності) оточуючих. Тобто психологічна компетентність військовослужбовців включає когнітивний, організаційний, мотиваційний і особистісний компоненти та може бути поділена за сферами сприйняття і виконання соціальних ролей.

Сформована як ключова компетентність, психологічна компетентність військовослужбовця у подальшому має адаптуватись до умов військової служби та піддаватись удосконаленню та розвитку.

Структурно-компонентний підхід до визначення складових конструкту психологічної компетентності, дає можливість розглядати запровадження процесу вимірювання рівня психологічної

компетентності військовослужбовців, як інтегрально, так і пофакторно (поелементно), і, на основі цього, здійснювати розробку та запровадження програм розвитку психологічної компетентності відповідних категорій військовослужбовців (військових колективів).

Перспективи подальших досліджень полягають у однозначному визначенні дефініції “психологічна компетентність військовослужбовців”; у запровадженні в освітній процес формування психологічної компетентності як однієї з ключових; у розробці інструментарію для визначення рівня психологічної компетентності військовослужбовців; у розробці програм розвитку (формування і розвитку) психологічної компетентності військовослужбовців (за різних умов обстановки), як базовий (превентивний) напрямок збереження їх психічного здоров'я.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Концепції розвитку охорони психічного здоров'я в Україні на період до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 р. № 1018-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 17.10.2020).
2. Вказівки щодо збереження психічного здоров'я військовослужбовців в зоні застосування військ (сил) та під час відновлення боєздатності військових частин (підрозділів) : Методичні рекомендації. Київ. 2017 р. URL: <https://www.twirpx.com/file/2512008/> (дата звернення: 17.10.2020).
3. Key competences for lifelong learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1> (дата звернення: 17.10.2020)
4. Бакаленко О.А. Психологічна компетентність як ключова компетентність сучасного фахівця. *Вісник Харківського університету. Сер. Теорія культури і філософія науки*. 2018. Вип. 58. С. 132–138. URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/6922> (дата звернення: 17.10.2020).
5. Психологічний словник. Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова / за ред. Н.А. Побірченко URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/1648.pdf> (дата звернення: 17.10.2020).
6. Каленик М.В. Поняття компетенція, компетентність, навчальні досягнення учнів з фізики. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кіровоград : ПВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. Вип. 90. С. 117–120. URL: <http://repository.ssru.edu.ua/handle/123456789/1774> (дата звернення: 17.10.2020)
7. Равен Дж. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация. Москва : Когито-Центр, 2002. 396 с.
8. Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования. *Высшее образование сегодня*. 2003. № 5. С. 67–79.
9. Семиченко В.А. Використання психології в навчально-виховному процесі вищої школи. *Педагогіка і психологія*. 1996. № 3. С. 35–36
10. Гусак В.М. Особливості сформованості психологічної грамотності та компетентності майбутніх соціальних працівників. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. №1. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2018/15.pdf (дата звернення: 17.10.2020).
11. Мозальов В.Є. Проблеми розвитку психологічної компетентності керівників у вищих військових навчальних закладах в умовах післядипломної освіти. *Збірник наукових праць “Військова освіта” НУОУ ім. Івана Черняхівського*. Київ, 2019. № 2. С. 118–127.
12. Розвиток психологічної культури учнівської молоді в системі неперервної професійної освіти : Навчально-методичний посібник / за ред. В. Рибалки. Київ : ІПППО України, 2005. 298 с.

13. Барінова Л.Я. Психологічна компетентність у структурі особистості військового психолога. *Український психологічний журнал*. 2019. №1. С. 38–49 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ukpsj_2019_1_5.pdf (дата звернення: 17.10.2020).
14. Алещенко В.І., Сафін О.Д., Потапчук Є.М. Організація забезпечення збереження психічного здоров'я військовослужбовців : навч. посібник. Київ, 2007. 134 с.
15. Олійник Л.В. Психолого-педагогічна компетентність військового керівника : навч. посіб. Київ : НУОУ, 2011. 188 с.

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku okhorony psykhhichnoho zdorovia v Ukraini na period do 2030 roku [On approval of the Concept for the development of mental health care in Ukraine for the period up to 2030] : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 27 hrudnia 2017 r. №1018-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1018-2017-%D1%80#Text> (in Ukrainian).
2. Vkazivky shchodo zberezhenia psykhhichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtiv v zoni zastosuvannia viisk (syl) ta pid chas vidnovlennia boiezdatnosti viiskovykh chastyn (pidrozdiliv) [Guidelines for maintaining the mental health of servicemen in the area of application of troops (forces) and during the restoration of combat capability of military units] : Metodychni rekomendatsii. Kyiv. 2017 r. URL: <https://www.twirpx.com/file/2512008/> (in Ukrainian).
3. Key competences for lifelong learning. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2019 URL: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/297a33c8-a1f3-11e9-9d01-01aa75ed71a1>
4. Bakalenko O.A. Psykholohichna kompetentnist yak kliuchova kompetentnist suchasnoho fakhivtsia [Psychological competence as a key competence of a modern specialist]. *Visnyk Kharkivskoho universytetu. Ser. Teoriia kultury i filosofii nauky*. 2018. Vyp. 58. S. 132–138. URL: <http://openarchive.nure.ua/handle/document/6922> (in Ukrainian).
5. Psykholohichnyi slovnyk [Psychological dictionary]. Avt.-uklad. V.V. Syniavskiy, O.P. Serhieienkova / za red. N.A. Pobirchenko URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/1648.pdf> (in Ukrainian).
6. Kalenyk M.V. Poniattia kompetentsiia, kompetentnist, navchalni dosiahnennia uchniv z fizyky [The concept of attribution, competence, educational achievements of students in physics]. *Naukovi zapysky. Seriia: Pedagogichni nauky*. Kirovohrad : RVV KDPU im. V. Vynnychenka, 2010. Vyp. 90. S. 117–120. URL: <http://repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/1774> (in Ukrainian).
7. Raven Dzh. Kompetentnost v sovremennom obshchestve. Vyavlenie, razvitie i realizatsiya [Competence in modern society. Identification, development and implementation]. Moskva : Kohyto-Tsentr, 2002. 396 s (in Russian).
8. Zymniaia Y.A. Kliuchevye kompetentsyy – novaia paradyhma rezultata obrazovaniya [Key competencies – a new paradigm of educational outcomes]. *Vyshee obrazovanie sehodnia*. 2003. № 5. S. 67–79. (in Russian).
9. Semychenko V.A. Vykorystannia psykholohii v navchalno-vykhovnomu protsesi vyshchoi shkoly [The use of psychology in the educational process of higher education]. *Pedagogika i psykholohiia*. 1996. № 3. S. 35–36 (in Ukrainian).
10. Husak V.M. Osoblyvosti sformovanosti psykholohichnoi hramotnosti ta kompetentnosti maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv [Features of the formation of psychological literacy and competence of future social workers]. *Teoriia i praktyka suchasnoi psykholohii*. 2018. №1. URL: http://www.tpsp-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2018/15.pdf (in Ukrainian).
11. Mozalov V. Problemy rozvytku psykholohichnoi kompetentnosti kerivnykiv u vyshchyykh viiskovykh navchalnykh zakladakh v umovakh pislidyplomnoi osvity [Development problems of supervisors psychological competence in higher military education in postgraduate education conditions]. *Zbirnyk naukovykh prats "Viiskova osvita" NUOU im. Ivana Cherniakhovskoho*. Kyiv, 2019. № 2. S. 118–127 (in Ukrainian).
12. Rozvytok psykholohichnoi kultury uchnivskoi molodi v systemi neperervnoi profesiinoi osvity [Development of psychological culture of student youth in the system of continuing professional education]: *Navchalno-metodychni posibnyk / za red. V. Rybalky*. Kyiv : IPPPO Ukrainy, 2005. 298 s (in Ukrainian).
13. Barinova L. Psykholohichna kompetentnist u strukturi osobystosti viiskovoho psykholoha [Psychological competence in the personality structure of a military psychologist]. *Ukrainskyi psykholohichnyi zhurnal*. 2019. №1. S. 38–49 URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ukpsj_2019_1_5.pdf (in Ukrainian).
14. Aleshchenko V.I., Safin O.D., Potapchuk Y.M. Orhanizatsiia zabezpechennia zberezhenia psykhhichnoho zdorovia viiskovosluzhbovtiv [Organization of ensuring the mental health of servicemen] : navch. posibnyk. Kyiv, 2007. 134 s (in Ukrainian).
15. Oliinyk L.V. Psykholoho-pedahohichna kompetentnist viiskovoho kerivnyka [Psychological and pedagogical competence of a military leader] : navch. posib. Kyiv : NUOU, 2011. 188 s (in Ukrainian).

Резюме

Вахняк В. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського

ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ ВОЕННОСЛУЖАЩИХ: ОБОБЩЕННАЯ ДЕФИНИЦИЯ И СТРУКТУРА

В статье исследуются актуальные проблемы изучения психологической компетентности военнослужащих. Актуализированы вопросы обобщенного определения “психологическая компетентность военнослужащих”, а также выделение её структурных компонентов. Рассматриваются вопросы формирования и развития психологической компетентности в ходе воинской службы, что, в целом, направлено на превентивное сохранение психического здоровья военнослужащих.

Ключевые слова: компетентность; психологическая компетентность; психическое здоровье, структура.

Summary

Vakhniak V. The National Defence University of Ukraine named after Ivan Cherniakhovskiy

PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF MILITARY SERVANTS: GENERAL DEFINITION AND STRUCTURE

Introduction. *The article examines current issues of studying the psychological competence of servicemen. Topical issues of the generalized definition of “psychological competence of servicemen”, as well as the allocation of its structural components. The issues of formation and development of psychological competence during military service are considered, which is generally aimed at preventive maintenance of mental health of servicemen.*

Purpose. *The purpose of the article is to draw attention to the formation of psychological competence of every citizen of Ukraine as one of the key (for example, during the educational process), which will further adapt the developed psychological competence to the conditions of military service and develop it to minimize negative the impact of stress factors on the mental health of servicemen in combat.*

Methods. *During the study, methods of document analysis were used; systematization and generalization of the experience of covering the issue of psychological competence in the scientific literature; analysis and comparison of research results of competence and psychological competence by different scientists; method of synthesis of the generalized structure of psychological competence of servicemen.*

Originality. *In the course of the work the author's definition of the definition “psychological competence of servicemen” is given and the structural components of this construct are singled out.*

Conclusion. *According to the analysis of research of domestic and foreign scientists, the psychological competence of servicemen can be defined as a multifactorial, structural and functional construct, which is based on psychoanalytic perception of reality, taking into account personal characteristics, with constant development and self-improvement of the serviceman. avoidance of difficult or destructive situations of both one's own life and the life (activity) of others.*

Structural-component approach to determining the components of the construct of psychological competence, provide an opportunity to consider the introduction of the process of measuring the level of psychological competence of servicemen, both integrally and factor by element (element by element), and, based on this, to develop and implement psychological competence programs. military teams).

Prospects for further research are to unambiguously define the definition of “psychological competence of servicemen” and to develop programs for the development (formation and development) of psychological competence of servicemen (under different conditions) as a basic (preventive) direction for maintaining their mental health.

Keywords: competence; psychological competence; mental health, structure.

Received/Поступила: 20.02. 21.